

บทที่ 6

สรุป และข้อเสนอแนะ

แนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เป็นสิ่งที่จำเป็นจะต้องให้ความสำคัญ การเสริมสร้างและปลูกจิตสำนึกความเป็นประชาธิปไตย ให้กับข้าราชการและประชาชนจึงเป็นภารกิจที่สำคัญของรัฐ โดยเฉพาะข้าราชการฝ่ายปกครองซึ่งมีบทบาทในการเป็นผู้นำกระตุ้นเตือน และปลูกฝังแนวความคิด ทศนคติ ค่านิยม เป็นประชาธิปไตย ให้กับประชาชน ฉะนั้นความเป็นประชาธิปไตยจะสัมฤทธิ์ผลได้นั้น ก็ต่อเมื่อประชาชนได้รับการศึกษาอบรม ได้รับการปลูกฝังแนวความคิด ทศนคติ ค่านิยม ความเป็นประชาธิปไตยตามแนวทางที่ถูกต้อง กลไกสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จประการหนึ่งในการพัฒนาประชาธิปไตยก็คือข้าราชการฝ่ายปกครอง โดยเฉพาะตัวนายอำเภอ และผู้ที่กำลังจะได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอ จะต้องเป็นผู้ที่มีแนวความคิด ทศนคติ ค่านิยม อุดมการณ์ทางการเมืองและพฤติกรรมตามแนวทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ถูกต้อง

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองของผู้เข้ารับการศึกษาอบรมหลักสูตรนายอำเภอ และหลักสูตรนักปกครองระดับสูง ก็เพื่อที่จะได้ทราบแนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองของแต่ละหลักสูตรว่าเป็นแบบใด มีความแตกต่างกันหรือไม่ และจะมีส่วนที่เอื้ออำนวย สนับสนุนต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย อย่างไร ซึ่งผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไปที่ใช้ในการศึกษา

1.1 ผู้เข้ารับการศึกษาอบรม หลักสูตรนายอำเภอ รุ่นที่ 33 จำนวน 60 คน มีอายุเฉลี่ย 44.2 ปี อายุราชการเฉลี่ย 19.3 ปี ระดับการศึกษา ค่ำกว่าปริญญาตรี 4 คน ปริญญาตรี 38 คน ปริญญาโท 18 คน ปฏิบัติราชการส่วนกลาง 16 คน จังหวัด 10 คน อำเภอ 34 คน และระยะเวลาการดำรงตำแหน่งเฉลี่ย 2.9 ปี

1.2 ผู้เข้ารับการศึกษาดูงาน หลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 28 จำนวน 57 คน มีอายุตัวเฉลี่ย 48.7 ปี อายุราชการเฉลี่ย 21.7 ปี ระดับการศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรี 1 คน ปริญญาตรี 42 คน ปริญญาโท 14 คน ปฏิบัติราชการส่วนกลาง 8 คน จังหวัด 4 คน อำเภอ 45 คน และระยะเวลาการดำรงตำแหน่งเฉลี่ย 4.3 ปี

2. แนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองแบบเสรีนิยม และการเปรียบเทียบ

2.1 แนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมือง และการเปรียบเทียบด้านความเสมอภาค ของผู้เข้ารับการศึกษาดูงานหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 28 และหลักสูตรนายอำเภอ รุ่นที่ 33 มีแนวความคิดด้านความเสมอภาคไปในแนวทิศทางเดียวกัน ทั้งทางด้านการสนับสนุนสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคในด้านโอกาส การแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ ล้วนแล้วเป็นไปตามอิสระและมีเหตุผล แต่อย่างไรก็ตามในด้านการสนับสนุนสิทธิของสตรีนั้นผู้เข้ารับการศึกษาดูงานหลักสูตรนักปกครองระดับสูงรุ่นที่ 28 ได้แสดงความสนับสนุน เห็นด้วยมากกว่าหลักสูตรนายอำเภอ รุ่นที่ 33 แต่ทั้งสองหลักสูตรก็มีความเห็นด้วยมากกว่าไม่เห็นด้วยในการสนับสนุนสิทธิต่างๆของสตรีให้ทัดเทียมบุรุษ ซึ่งผู้ไม่เห็นด้วยของทั้งสองหลักสูตรได้ให้เหตุผลว่าเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม วัฒนธรรมนิยมประเพณี สังคมยังไม่ยอมรับ สิทธิ หน้าที่ต่างๆ และสภาพร่างกายที่แตกต่างกัน (ตารางที่ 5.1) ส่วนความเสมอภาคในด้าน ความคิด และการตัดสินใจเป็นไปอย่างอิสระ และมีเหตุผล ดังเช่นในเรื่องของการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น โดยให้มีการเลือกตั้งทุกระดับ ซึ่งในสาระสำคัญของกิจกรรมการเลือกตั้ง จะต้องเป็นไปโดยเสมอภาค อิสระ ยุติธรรม ปราศจากอิทธิพลใดที่จะเข้ามาแทรกแซง แต่ผู้เข้ารับการศึกษาดูงานทั้งสองหลักสูตรกลับมองเห็นว่าการเลือกตั้งทุกระดับดังกล่าวยังมีผลประโยชน์ ยังใช้อิทธิพลต่างๆ เข้ามาแทรกแซงการดำเนินกิจกรรมเลือกตั้ง ประกอบกับความไม่รู้ ไม่เข้าใจในระบบประชาธิปไตยของประชาชน จึงทำให้มีการซื้อขายเสียงกันมาก (ตารางที่ 5.3)

ผลการศึกษาดังกล่าว พอจะกล่าวได้ว่าผู้เข้ารับการศึกษาดูงานทั้งสองหลักสูตร มีแนวความคิดและอุดมการณ์ในด้านความเสมอภาคไม่แตกต่างกัน ทั้งเหตุผลต่างๆ ที่แสดงให้เห็นปรากฏ สืบเนื่องมาจากประสบการณ์การปฏิบัติราชการในพื้นที่จริง

2.2 แนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมือง และการเปรียบเทียบด้านความมีเหตุผล ของผู้เข้ารับการศึกษาอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 28 และหลักสูตรนายอำเภอ รุ่นที่ 33 มีแนวความคิดด้านความมีเหตุผลไปในทิศทางเดียวกัน จะมีความแตกต่างกันอยู่เล็กน้อยก็เป็นแต่เพียงเหตุผลที่นำมาแสดงตามที่สนมมอง และตามประสบการณ์

กรณีการพัฒนาท้องถิ่น การพัฒนาชนบท จำเป็นอย่างยิ่งที่เจ้าหน้าที่ข้าราชการผู้มีหน้าที่รับผิดชอบจะต้องชี้นำประชาชนให้เข้าใจ เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมาย ปรากฏว่าทั้งสองหลักสูตรดังกล่าวได้แสดงความเห็นด้วยมากกว่าร้อยละ 80 (ตารางที่ 5.6) โดยมุ่งเน้นลงไปถึงความรับผิดชอบและความสำเร็จตามเป้าหมาย ไม่ได้คำนึงถึงหลักการพัฒนาที่จะพยายามให้ประชาชนได้รู้จักคิดรู้จักทำด้วยตัวเอง ด้วยการแสดงผลที่ว่าประชาชนยังขาดการศึกษา ขาดความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการพัฒนา รวมทั้งความสำคัญในการมีส่วนร่วมการพัฒนาเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม อีกทั้งประชาชนยังให้ความเชื่อถือระบบราชการมากโดยเฉพาะฝ่ายปกครอง ส่วนผู้ที่ไม่เห็นด้วยของทั้งสองหลักสูตรได้ให้เหตุผลว่าอุดมการณ์ของการพัฒนานั้นจะต้องเริ่มต้นที่ตัวประชาชนเองก่อน และการที่ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ที่เข้าไปร่วมชี้แจงนั้นจะต้องเป็นผู้ชี้แนะมากกว่าเป็นผู้ชี้นำ คอยเป็นที่ปรึกษาและให้การสนับสนุน

เกี่ยวกับความเป็นสถาบันทางการเมือง และการที่ข้าราชการประจำเข้าไป มีบทบาททางการเมืองนั้น ทั้งสองหลักสูตรได้แสดงความเห็นด้วยมากกว่า ร้อยละ 60 (ตารางที่ 5.7) ด้วยเหตุผลที่ว่าสถาบันทางการเมืองของไทยยังไม่เข้มแข็ง ขาดการพัฒนาให้เป็นสถาบันทางการเมืองอย่างแท้จริง นักการเมืองยังขาดคุณภาพ ขาดการพัฒนาอย่างเป็นระบบ จึงเป็นสาเหตุให้ข้าราชการประจำเข้ามามีบทบาททางการเมือง ส่วนผู้ที่ไม่เห็นด้วย ของทั้งสองหลักสูตรได้ให้เหตุผลว่า ข้าราชการประจำควรจะวางตัวเป็นกลางในทางการเมือง ไม่ควรหวังผลประโยชน์ในการเข้าไปมีบทบาททางการเมือง และคิดว่าสถาบันการเมืองมีความเข้มแข็งพอแล้ว ควรปล่อยให้ไปไปตามกลไกของระบอบประชาธิปไตย

ส่วนเรื่องการเสนอความคิดเห็นเพื่อการตัดสินใจในการปฏิบัติราชการซึ่งโดยประสบการณ์และคุณวุฒิที่มากกว่าแล้วก็ไม่จำเป็นต้องรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น พบว่าทั้งสองหลักสูตรไม่เห็นด้วยมากกว่า

ร้อยละ 70 (ตารางที่ 5.8) ด้วยเหตุผลเกี่ยวกับการทำงานเป็นทีมที่จะต้องมีการปรึกษาหารือกัน กำหนดเป้าหมายร่วมกันเพื่อผลสำเร็จของงาน การฟังและยอมรับความคิดเห็นของคนอื่นเพื่อประกอบการตัดสินใจ ตลอดจนเป็นการพัฒนาตัวข้าราชการเองให้ใช้ความคิดในการปฏิบัติราชการ และที่สำคัญก็คือถ้าไม่ฟังความคิดเห็นของคนอื่นแล้วจะเป็นการปฏิบัติงานในลักษณะอัตตาธิปไตย ส่วนผู้ที่เห็นด้วยได้ใช้เหตุผลเกี่ยวกับอำนาจและความรับผิดชอบของผู้บังคับบัญชาในทุกเรื่อง และเอกภาพในการบริหารงาน ซึ่งในจำนวนผู้ที่เห็นด้วยนี้หลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 28 มีจำนวนมากกว่า หลักสูตรนายอำเภอ รุ่นที่ 33 (29.82% : 11.67%) แสดงถึงการบริหารงานที่ยังคงยึดระบบอัตตาธิปไตยที่มากกว่า แต่ก็มีเพียงจำนวนน้อยเท่านั้น

การเรียนรู้ประชาธิปไตยของประชาชน โดยการยกสภาตำบลให้เป็นองค์การปกครองท้องถิ่น ที่มีฐานะเป็นนิติบุคคลทั่วประเทศ เพื่อเป็นการกระจายอำนาจไปสู่ประชาชนนั้น ทั้งสองหลักสูตรได้แสดงความเห็นด้วยมากกว่าไม่เห็นด้วย (ตารางที่ 5.9) แต่ผู้เข้ารับการศึกษาระดับสูงหลักสูตรนักปกครองระดับสูงรุ่นที่ 28 ได้แสดงความเห็นด้วยมากกว่าหลักสูตรนายอำเภอ รุ่นที่ 33 (89.47% : 61.67%) ซึ่งทั้งสองหลักสูตรได้ให้เหตุผลเกี่ยวกับเรื่องของการกระจายอำนาจไปสู่ประชาชน การฝึกการเรียนรู้ประชาธิปไตย ในการปฏิบัติให้ประชาชนได้รู้จักปกครองตนเอง รู้จักการแก้ปัญหาด้วยตนเอง และเพื่อที่จะให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครอง อีกทั้งจะทำให้สภาตำบลมีเอกภาพในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ส่วนผู้ที่ไม่เห็นด้วยของทั้งสองหลักสูตร ได้ให้เหตุผลว่าสภาตำบลยังไม่พร้อมที่จะเป็นนิติบุคคล เนื่องจากความไม่พร้อมของประชาชนยังขาดการศึกษา ขาดความสนใจในการมีส่วนร่วมการปกครอง งบประมาณและรายได้ของแต่ละพื้นที่ยังไม่เพียงพอต่อการบริหารงาน และโครงสร้างของสภาตำบลรูปแบบปัจจุบันก็มีรูปแบบของการส่งเสริมให้ประชาชนได้เรียนรู้ประชาธิปไตยอยู่แล้ว การยกสภาตำบลให้เป็นนิติบุคคลก็ไม่มีหลักประกันอันใด ที่จะส่งเสริมให้ประชาชนเรียนรู้ประชาธิปไตย ถึงแม้ว่าความคิดเห็นดังกล่าวของทั้งสองหลักสูตรจะไปในทิศทางเดียวกันก็ตาม แต่ก็มีจำนวนความคิดเห็นที่แตกต่างกันอยู่บ้างตามความเชื่อและประสบการณ์ที่ได้รับ ซึ่งเป็นที่น่าเชื่อได้ว่าความคิดเห็นที่ต่างกัันนั้นมาจากการสัมผัส และร่วมปฏิบัติงานสภาตำบลในพื้นที่จริงของผู้เข้ารับการศึกษาระดับสูงหลักสูตรนายอำเภอรุ่นที่ 33 ผู้ซึ่งมีความใกล้ชิดกับสภาตำบลมากกว่า ผู้เข้ารับการศึกษาระดับสูงหลักสูตรนักปกครองระดับสูงรุ่นที่ 28

การมีส่วนร่วมของภาคเอกชนโดยเปิดโอกาสให้เข้ามาดำเนินงานบริการสาธารณะบางอย่าง เช่น การเก็บขยะ การทำความสะอาด การอยู่เวรยาม ฯลฯ ซึ่งจะเป็นการแบ่งเบาภาระของเจ้าหน้าที่และราชการ และยังก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการตอบสนองความต้องการของประชาชนได้สูงสุดนั้น ผู้เข้ารับการศึกษาอบรมทั้งสองหลักสูตรแสดงความเห็นด้วยโดยไม่มีผู้ใดในทั้งสองหลักสูตรไม่เห็นด้วย ด้วยเหตุผลที่ว่าเป็นการประหยัดงบประมาณ เพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการ และเป็นโอกาสให้ภาคเอกชนได้เข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบเกี่ยวกับงานบริการสาธารณะ

จากผลการศึกษาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าแนวความคิดและอุดมการณ์ของผู้เข้ารับการศึกษาอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 28 และหลักสูตรนายอำเภอ รุ่นที่ 33 ด้านความมีเหตุผลเมื่อเปรียบเทียบกันแล้วเป็นไปในทิศทางเดียวกัน จะมีความแตกต่างกันอยู่เล็กน้อยบ้างก็ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ ความใกล้ชิดกับประชาชน และการร่วมปฏิบัติงานกับองค์กรประชาชนอย่างแท้จริง

2.3 แนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมือง และการเปรียบเทียบด้านการยอมรับความเปลี่ยนแปลง ของผู้เข้ารับการศึกษาอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 28 และหลักสูตรนายอำเภอ รุ่นที่ 33 มีแนวความคิดด้านการยอมรับความเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งระบบการเมือง การปกครอง การกระจายอำนาจ และระบบราชการ กล่าวคือ

การที่การเมืองของไทยยังไม่พ้นวงจรอุบาทว์ ซึ่งข้าราชการไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้องและมีบทบาททางการเมืองนั้น ทั้งสองหลักสูตรได้แสดงความคิดเห็นไม่เห็นด้วยมากกว่าเห็นด้วย (ตารางที่ 5.11) ด้วยเหตุผลที่ใกล้เคียงและไปในทิศทางเดียวกัน คือ บทบาทของข้าราชการ และโดยเฉพาะข้าราชการฝ่ายปกครองในการพัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การสร้างจิตสำนึก ปลุกฝังอุดมการณ์ประชาธิปไตย และการปลุกฝังวิถีชีวิตประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นกับประชาชน ส่วนพวกที่เห็นด้วยของทั้งสองหลักสูตรแสดงเหตุผลทำนองเดียวกันเกี่ยวกับการวางตัวเป็นกลางทางการเมือง ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งกำหนดไว้โดยแยกข้าราชการประจำออกจากข้าราชการการเมือง และอีกประการหนึ่งก็คือ ข้าราชการประจำเป็นเพียงกล

ไทยของรัฐที่จะต้องปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล ส่วนเหตุผลอีกประการหนึ่งของหลักสูตรนักปกครองระดับสูงที่แสดงออกมาก็คือ ผู้บริหารประเทศยังคงยึดมั่นในการทำงานระบบอุปถัมภ์ กล่าวคือ ข้าราชการที่เข้าไปมีบทบาททางการเมือง และเกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองจะได้รับการอุปถัมภ์ สนับสนุน ในตำแหน่งหน้าที่การงาน

ในเรื่องระบบราชการไทยก็เช่นเดียวกัน ทั้งสองหลักสูตรได้แสดงความเห็นด้วย 100% (ตารางที่ 5.12) ที่จะต้องปรับปรุง และลดขั้นตอนในการปฏิบัติงานราชการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนและเป็นการประหยัด เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพ โดยนำเทคโนโลยีมาใช้ในระบบราชการ และการให้บริการแบบเบ็ดเสร็จ (one stop service) เพื่อแข่งขันกับภาคเอกชน

ในเรื่องการปกครองที่ว่า ผู้ว่าราชการจังหวัด ควรมีปฏิริยาต่อต้านหากรัฐบาลมีนโยบายลดบทบาทการปกครองส่วนภูมิภาค โดยเพิ่มบทบาทของการปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งสองหลักสูตรได้แสดงความไม่เห็นด้วยมากกว่าเห็นด้วย (ตารางที่ 5.13) ซึ่งผู้ที่ไม่เห็นด้วยของทั้งสองหลักสูตรได้แสดงเหตุผลในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ยอมรับกระแสประชาธิปไตย และสถานการณ์ของโลกปัจจุบันที่เรียกร้องประชาธิปไตย บทบาทและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นจะขยายตัวมากขึ้น การปกครองส่วนภูมิภาคจะต้องเล็กลง ควรจะเตรียมความพร้อมของประชาชน ในด้านความรู้ ความเข้าใจ กับการมีส่วนร่วมในการปกครอง และเหตุผลอีกประการหนึ่ง ก็คือผู้ที่ไม่เห็นด้วยของทั้งสองหลักสูตรได้แสดงเหตุผลเกี่ยวกับรักษาสภาพความมั่นคงของประเทศ และการคงไว้ซึ่งรูปการปกครองในลักษณะเดิม

เกี่ยวกับการยอมรับความเปลี่ยนแปลงความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองของบุคคลเมื่อเข้าสู่ในอาชีพราชการ ยิ่งอยู่รับราชการนานเท่าใดการเปลี่ยนแปลงตามแนวความคิดและอุดมการณ์เดิมจะเกิดขึ้นได้ยาก ซึ่งทั้งสองหลักสูตรได้แสดงความไม่เห็นด้วยมากกว่าเห็นด้วยแต่อยู่ในเกณฑ์ใกล้เคียงกัน (ตารางที่ 5.14) ซึ่งผู้ที่ไม่เห็นด้วยของทั้งสองหลักสูตรได้แสดงเหตุผลเกี่ยวกับตัวบุคคลที่เข้ารับราชการว่าจะมีความคิดและอุดมการณ์อย่างไร สถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมจะเป็นส่วนช่วยให้มีการเปลี่ยนแปลง

และมีความสอดคล้องและรอบคอบ ข้าราชการจะต้องติดตามความเคลื่อนไหวทางการเมืองอยู่ตลอดเวลา และเห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงถ้าการเปลี่ยนแปลงนั้นสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมในปัจจุบัน ส่วนผู้ที่เห็นด้วยของทั้งสองหลักสูตรได้แสดงผลเกี่ยวกับการถูกอิทธิพลของระบบราชการ ครอบงำ และกลืนไปในที่สุด ระบบราชการไม่สร้างสรรค์ ปิดกั้นและเป็นอุปสรรคต่อการกระทำตามแนวความคิดและอุดมการณ์เดิม และการคาดหวังในตำแหน่งหน้าที่การงานจึงทำให้ละเว้นจากแนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองเดิม

ในเรื่องของการกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ท้องถิ่น ตามแนวความคิดของนักการเมืองด้วย เหตุผลที่ว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ มีความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการกระจายอำนาจและการปกครองตนเองอย่างแท้จริง นั้น ทั้งสองหลักสูตรได้แสดงความไม่เห็นด้วยมากกว่าเห็นด้วย (ตารางที่ 5.15) ซึ่งทั้งสองหลักสูตรได้แสดงผลว่าเห็นด้วยกับการกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ท้องถิ่นอย่างเหมาะสม ตามสภาพความพร้อมของแต่ละท้องถิ่น แต่ไม่เห็นด้วยกับเหตุผลที่ว่าประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ มีความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการกระจายอำนาจและการปกครองตนเองอย่างแท้จริง เพราะว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ขาดจิตสำนึก และอุดมการณ์ประชาธิปไตย เป็นความต้องการของนักการเมืองมากกว่าของประชาชนส่วนใหญ่ และความไม่เข้าใจระหว่างการปกครองส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น

จากผลการศึกษาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าแนวความคิดและอุดมการณ์ของผู้เข้ารับการศึกษาอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 28 และหลักสูตรนายอำเภอ รุ่นที่ 33 ด้านการยอมรับความเปลี่ยนแปลง เมื่อเปรียบเทียบกันแล้วนั้น เป็นไปในทิศทางเดียวกันและใกล้เคียงกันทั้งในด้านการแสดงความคิดเห็น และการแสดงผล

2.4 แนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมือง และการเปรียบเทียบด้านการใช้และนิมอำนาจของผู้เข้ารับการศึกษาอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 28 และหลักสูตรนายอำเภอ รุ่นที่ 33 มีแนวความคิดไปในทิศทางเดียวกันในเรื่องของความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่ และแนวความคิดของพรรคการเมืองในเรื่องของการกระจายอำนาจ แต่ทั้งสองหลักสูตรก็มีความคิดที่แตกต่างกันในเรื่องของการแก้ไขปัญหามวลชน และการตัดสินใจ

กรณีการเรียกร้องขอความเป็นธรรมของราษฎร โดยมีการเดินขบวนนัดชุมนุม ณ หน้าว่าการอำเภอ จะแก้ไขปัญหาได้โดยการสักค้ำยั้งเพื่อสลายมวลชน หลักสุนทรนาศอำเภอรุ่นที่ 33 แสดงความเห็นด้วยมากกว่าหลักสุนทรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 28 ในอัตราส่วนร้อยละ 55:47.37 (ตารางที่ 5.16) ซึ่งอยู่ในอัตราที่ใกล้เคียงกัน แต่ไม่ได้ไปในทิศทางเดียวกัน ส่วนเหตุผลที่ทั้งสองหลักสุตรได้แสดงไว้เป็นไปในแนวกันที่ว่า เป็นการป้องกันการขยายตัวของ การชุมนุม และป้องกันการลุกลาม ความวุ่นวายและความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นต่อสาธารณสมบัติ และความสงบสุขของบ้านเมือง รวมทั้งเป็นการป้องกันการแทรกแซงจากมือที่สาม และเมื่อสลายมวลชนแล้วจะต้องสอบสวนข้อเท็จจริงโดยเร่งด่วน ส่วนการแสดงความคิดเห็นด้วยของหลักสุนทรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 28 มากกว่าหลักสุนทรนาศอำเภอรุ่นที่ 33 ในอัตราส่วนร้อยละ 52.63:45 (ตารางที่ 5.16) ก็อยู่ในอัตราที่ใกล้เคียงกัน แต่ก็ไม่ได้ไปในทิศทางเดียวกัน แต่เหตุผลที่ทั้งสองหลักสุตรได้แสดงไว้ นั้น ก็เป็นไปในแนวเดียวกันคือ เป็นการแสดงออกของประชาชนตามสิทธิขั้นพื้นฐานในระบอบประชาธิปไตย ควรแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการเจรจาปรับปัญหา และแสวงหาข้อเท็จจริงร่วมกัน เพื่อแก้ไขปัญหา นั้น โดยพิจารณาให้ความเป็นธรรมกันทุกฝ่าย เพราะการสักค้ำยั้งจะทำให้เกิดการอื้อวุ่นและอาจมีความรุนแรงมากขึ้น

เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย และมีอำนาจการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาได้นั้น ทั้งสองหลักสุตรได้แสดงความคิดเห็นด้วยมากกว่าไม่เห็นด้วย (ตารางที่ 5.17) ซึ่งผู้ที่เห็นด้วยของทั้งสองหลักสุตรได้แสดงเหตุผลไปในแนวเดียวกันว่า เป็นการกระจายอำนาจการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหา ลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดความคล่องตัว และเพิ่มประสิทธิภาพตลอดจนเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับข้าราชการในการวินิจฉัยสั่งการ และสร้างความสมดุลย์กันระหว่างอำนาจกับหน้าที่ ส่วนผู้ที่ไม่เห็นด้วยของทั้งสองหลักสุตรได้แสดงเหตุผลว่า ความเสียหายอันอาจจะเกิดขึ้น และจะมีผลกระทบต่อส่วนรวม ควรที่จะให้ผู้บังคับบัญชาได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบสูงสุดด้วย เพราะผู้ปฏิบัติงานอาจจะไม่มีประสบการณ์เพียงพอ

ในเรื่องของการปฏิบัติงานใดๆ ก็ตาม นายอำเภอก็ต้องเป็นผู้ตัดสินใจสั่งการมอบหมายภารกิจให้ผู้ใต้บังคับบัญชารับไปปฏิบัติ หลักสุนทรนาศอำเภอรุ่นที่ 33 มีความเห็นด้วยมากกว่าหลักสุนทรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 28 ในอัตราส่วนร้อยละ 53.33 : 29.82 (ตารางที่ 5.18) โดยที่หลักสุนทรนาศอำเภอรุ่นที่ 33

ได้แสดงเหตุผลว่านายอำเภอคือผู้ที่รับผิดชอบสูงสุดของอำเภอ การตัดสินใจ และการมอบหมายภารกิจ การปฏิบัติงานเป็นอำนาจของผู้บังคับบัญชา เพื่อให้เกิดเอกภาพในการปฏิบัติงาน แต่ก่อนที่จะตัดสินใจควรจะได้มีการปรึกษาหารือ หรือให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการเสนอแนะ ส่วนหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 28 ได้แสดงเหตุผลว่า นายอำเภอต้องเป็นผู้ตัดสินใจสั่งการและมอบหมายภารกิจ เว้นแต่งานบางอย่างที่ นายอำเภอเห็นว่าสามารถมอบอำนาจให้ผู้อื่นปฏิบัติแทนแล้วไม่เกิดผลเสียหาย ก็ควรมอบอำนาจในการสั่งการ ได้และนายอำเภอให้ผู้อื่นปฏิบัติแทนแล้วไม่เกิดผลเสียหาย ก็ควรมอบอำนาจในการสั่งการได้และนายอำเภอในฐานะนักบริหารหรือผู้จัดการอำเภอ ต้องรู้จักบริหารคน และมอบหมายภารกิจให้ปฏิบัติ ตัดสินใจแก้ปัญหาได้ทันที ส่วนการแสดงความไม่เห็นด้วยของหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 28 มากกว่าหลักสูตรนายอำเภอ รุ่นที่ 33 ในอัตราส่วนร้อยละ 70.18:46.67 (ตารางที่ 5.18) แต่เหตุผลที่ทั้งสองหลักสูตรได้แสดงไว้นั้นก็ เป็นไปในแนวเดียวกัน กล่าวคือหลักสูตรนายอำเภอ รุ่นที่ 33 ได้แสดงเหตุผลว่าการตัดสินใจคนเดียว ขาด การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นนั้น อาจเกิดความผิดพลาดขึ้นได้ และงานบางอย่างก็ควรมอบอำนาจ การตัดสินใจ ตามลำดับชั้นได้ตามความเหมาะสม นายอำเภอควรรับผิดชอบเฉพาะงานนโยบาย ส่วนหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 28 ได้แสดงเหตุผลว่าจะเป็นการรวมอำนาจ เพราะงานบางอย่างถือว่าเป็น งานประจำมิใช่งานนโยบาย ควรมอบอำนาจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาระดับรองลงไปวินิจฉัยสั่งการได้เพื่อความคล่องตัว ในการปฏิบัติงาน และนายอำเภอจะต้องเป็นนักประสานงานที่ดี เมื่อมอบอำนาจไปแล้วก็ต้องมอบความไว้วางใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาในการตัดสินใจด้วย

อย่างไรก็ตามในเรื่องของความคิดที่ต่างกันของทั้งสองหลักสูตรนี้ มีเป้าหมายและทิศทางไปใน แนวเดียวกัน จะสังเกตได้จากการแสดงเหตุผลของทั้งสองหลักสูตรที่ไม่ค่อยแตกต่างกัน ความคิดที่ต่างกัน นั้นน่าจะอยู่ที่สถานภาพการดำรงตำแหน่งและการปฏิบัติงานของผู้เข้ารับการศึกษาอบรมหลักสูตรนายอำเภอ คือ ผู้ซึ่งยังไม่ได้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอ กับหลักสูตรนักปกครองระดับสูง คือผู้ซึ่งดำรงตำแหน่งนายอำเภอแล้ว

เกี่ยวกับแนวความคิดของพรรคการเมืองที่จะพัฒนาระบบการปกครองโดยการกระจายอำนาจสู่ ท้องถิ่น เสนอให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด โดยจะออกกฎหมายและนำมาปฏิบัติได้เลย ซึ่งถือว่าเป็น

รูปแบบของความก้าวหน้าตามระบอบประชาธิปไตย และไม่ถือว่าเป็นการแบ่งแยกเป็นรัฐอิสระนั้น ทั้งสองหลักสูตรได้แสดงความไม่เห็นด้วย มากกว่าเห็นด้วย (ตารางที่ 5.19 และ 5.20) ซึ่งผู้ที่ไม่เห็นด้วยของทั้งสองหลักสูตรได้แสดงเหตุผลไปในแนวเดียวกันว่าประเทศไทยเป็นรัฐเดี่ยว การมอบอำนาจโดยเด็ดขาดจะทำให้เกิดปัญหาความมั่นคง การเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นเพียงเปลี่ยนวิธีการสรรหาตัวบุคคล และเป็น การถ่ายโอนอำนาจจากข้าราชการมาสู่ผู้มีอิทธิพล ผู้มีเงินในท้องถิ่นโดยที่ประชาชนส่วนใหญ่ก็ยังคงไม่มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองเช่นเดิม ความเป็นประชาธิปไตยมิใช่อู่ที่การเลือกตั้งแต่เพียงอย่าง เดี่ยว ต้องกระเปียบ กฎหมายว่าไว้อย่างไร รูปแบบเป็นอย่างไร ประชาชนมีความพร้อมที่จะรับการ กระจายอำนาจได้มากน้อยอย่างไร เป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ อย่าไปสับสนปะปนกัน แต่การ ปกครองระบอบประชาธิปไตย ควรจะกระจายอำนาจและงบประมาณให้กับท้องถิ่นให้มีอำนาจมากขึ้นในการ ดำเนินการบริหารงบประมาณ ตลอดจนจะต้องสร้างความเข้าใจระหว่างภูมิภาคกับท้องถิ่น ความสัมพันธ์ ระหว่างการปกครองส่วนภูมิภาคกับการปกครองส่วนท้องถิ่นว่าจะอยู่ในระดับใด ตามกฎหมายกำหนดและความ เหมาะสม เพื่อจะได้ดำเนินการควบคู่กันไป และสิ่งที่สำคัญคือ ความพร้อมของปัจจัยทางการบริหารและ ความพร้อมของประชาชนที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ส่วนผู้ที่แสดงความเห็นด้วยของทั้งสองหลักสูตร ได้แสดงเหตุผลเกี่ยวกับการกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ประชาชนในท้องถิ่น ให้มีส่วนร่วมในการปกครอง แต่ควรปรับปรุงระเบียบราชการบริหารส่วนภูมิภาคให้สอดคล้องกับอำนาจ บทบาท และหน้าที่ของ ผู้ว่าราชการจังหวัด ส่วนการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด จะทำได้เฉพาะจังหวัดที่มีความเจริญและมีความ พร้อมแล้วเท่านั้น แต่กิจกรรมบางอย่างรัฐก็จะต้องเข้าไปควบคุมและยังต้องสงวนอำนาจไว้เช่น อำนาจ ทางทหาร และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เป็นต้น

จากผลการศึกษาดังกล่าว แสดงว่าแนวความคิดและอุดมการณ์ผู้เข้ารับการศึกษาอบรม หลักสูตรนัก ปกครองระดับสูง รุ่นที่ 28 และหลักสูตรนายอำเภอ รุ่นที่ 33 ด้านการใช้และนิยามอำนาจ เมื่อเปรียบ เทียบกันแล้วพบว่ามีแนวความคิดไปในทิศทางเดียวกันที่ไม่นิยามอำนาจในเรื่องความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่ และแนวความคิดของพรรคการเมืองในเรื่องของการกระจายอำนาจ ส่วนในเรื่องของการแก้ไขปัญหามวลชน และการตัดสินใจนั้น มีแนวความคิดแตกต่างกันอยู่บ้าง แต่ก็อยู่ในอัตราที่ใกล้เคียงกัน กล่าวคือ หลักสูตร นายอำเภอ จะนิยามการใช้อำนาจแก้ไขปัญหามวลชนและการตัดสินใจมากกว่าหลักสูตรนักปกครองระดับสูง

ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเป้าหมายและการคาดหวังในความสำเร็จของงานในฐานะผู้ปฏิบัติ กล่าวคือผู้เข้ารับการศึกษาอบรมหลักสูตรนายอำเภอคือผู้ซึ่งยังไม่ได้ดำรงตำแหน่งนายอำเภอ ส่วนหลักสูตรนักปกครองระดับสูง คือผู้ซึ่งดำรงตำแหน่งนายอำเภอมาแล้ว

3. ปัจจัยแนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประชาธิปไตย

3.1 แนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองที่เอื้ออำนวยต่อหลักการประชาธิปไตย และการเปรียบเทียบ

แนวความคิดเกี่ยวกับการที่ถูกผู้บังคับบัญชาตำหนิ กรณีปล่อยให้ประชาชนเดินขบวนชุมนุมเรียกร้อง ในเขตพื้นที่ความรับผิดชอบนั้น ทั้งสองหลักสูตรแสดงความไม่เห็นด้วยมากกว่าเห็นด้วย (ตารางที่ 5.21) ซึ่งผู้ที่ไม่เห็นด้วยของทั้งสองหลักสูตรได้แสดงเหตุผลว่า การเดินขบวนชุมนุมเรียกร้องนั้น ถือเป็นหลักการและสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย และการเดินขบวนเรียกร้องนั้นเป็นความต้องการของประชาชน เป็นความเดือดร้อนของประชาชนต้องคอยดูแล แก้ไขและเอาใจใส่ ส่วนผู้ที่แสดงความเห็นด้วยของทั้งสองหลักสูตรได้แสดงเหตุผลในทำนองเดียวกันว่า เป็นความบกพร่องและขาดการเอาใจใส่ของเจ้าหน้าที่ที่ไม่สามารถหาข่าว ไม่มีข้อมูลในการเคลื่อนไหว และแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนได้

ในเรื่องสิทธิและหน้าที่ของประชาชนเกี่ยวกับการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ทั้งสองหลักสูตรไม่เห็นด้วยมากกว่าเห็นด้วย (ตารางที่ 5.22) กับกรณีที่ข้าราชการฝ่ายปกครองหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง จะไม่เข้าไปชักชวนประชาชนให้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง เพราะเป็นสิทธิและหน้าที่ของประชาชนอยู่แล้ว โดยผู้ที่ไม่เห็นด้วยของทั้งสองหลักสูตรได้แสดงเหตุผลไปในทำนองเดียวกันว่าประชาชนจำนวนมากยังไม่มีความรู้ ไม่เข้าใจและไม่ได้ให้ความสำคัญของการเลือกตั้ง จึงจำเป็นที่ผู้เกี่ยวข้องต้องไปประชาสัมพันธ์ประชุมชี้แจงให้ประชาชนทราบเพื่อเป็นการสอนประชาชนให้รู้จักสิทธิ หน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ส่วนผู้ที่เห็นด้วยของทั้งสองหลักสูตรได้แสดงเหตุผลว่าเป็นสิทธิและหน้าที่ของแต่ละบุคคลในระบอบประชาธิปไตย แต่ควรจะมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบอย่างทั่วถึง

เกี่ยวกับภาพลักษณ์ของผู้แทนราษฎรในการแสดงกิจกรรมทางการเมืองที่มุ่งแก้ไขปัญหา ความเดือดร้อนของประชาชนมากกว่าการแสวงหาอำนาจมาสู่ตนนั้น ทั้งสองหลักสูตรไม่เห็นด้วยมากกว่าเห็นด้วย (ตารางที่ 5.23) โดยได้แสดงเหตุผลว่า นักการเมืองส่วนมากยังมุ่งแสวงหาอำนาจ ผลประโยชน์และพรรคพวกของตนเองมากกว่า ส่วนผู้ที่เห็นด้วยของทั้งสองหลักสูตรได้แสดงเหตุผลว่าเป็นการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน เพื่อให้เกิดศรัทธา ความเชื่อถือ และความไว้วางใจจากราษฎร

สำหรับด้านการใช้เหตุผลเพื่อยุติข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นในระบอบการเมืองนั้น ทั้งสองหลักสูตรได้แสดงความเห็นด้วย (ตารางที่ 5.24) โดยได้แสดงเหตุผลไปในทำนองเดียวกันว่าเป็นหลักการของประชาธิปไตยที่จะต้องให้เหตุผลในการแก้ไขปัญหาและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นโดยจะต้องยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก เพื่อนำไปสู่การพัฒนาทางการเมือง

จากผลการศึกษา พอจะกล่าวได้ว่าแนวความคิดด้านการแสดงออกตามสิทธิขั้นพื้นฐาน การแสดงกิจกรรมทางการเมืองเพื่อส่วนรวม การใช้เหตุผลเพื่อการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง การใช้สิทธิ และหน้าที่ของประชาชนในการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ของผู้เข้ารับการศึกษามอบทั้งสองหลักสูตรเอื้ออำนวยต่อหลักการประชาธิปไตย และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน จะมีความไม่เห็นด้วยอยู่บ้างในเรื่องของสิทธิ และหน้าที่ของประชาชนในการเลือกตั้ง แต่ด้วยเหตุผลที่แสดงออกมานั้น มุ่งมั่นที่จะส่งเสริม สร้างความเข้าใจ และรักษาสีทธิ หน้าที่ของประชาชน ตามระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

3.2 แนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองที่จะเอื้ออำนวยวิถีชีวิตประชาธิปไตย และการเปรียบเทียบ

แนวความคิดในการพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพนั้น ทั้งสองหลักสูตรได้แสดงความไม่เห็นด้วยกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีปฏิริยาต่อต้าน และไม่เห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่า "ส.ส. ควรจะต้องปรับปรุงตัวเองให้มีคุณภาพ เพื่อการพัฒนาและปรับปรุงมาตรฐานของสภาผู้แทนราษฎรให้สูงขึ้น" (ตารางที่ 5.25) โดยทั้งสองหลักสูตรได้แสดงเหตุผลว่า "ส.ส. บางคนยังขาดคุณภาพ ขาดความรู้ ขาดการพัฒนาตนเอง ไม่รู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม

ในเรื่องของสิทธิ และเสรีภาพในการเข้าไปมีส่วนร่วมปกครองในหน่วยการปกครองท้องถิ่นรูปแบบต่างๆ ตั้งแต่ระดับล่างจนถึงระดับประเทศ นั้น ทั้งสองหลักสูตรได้แสดงความเห็นด้วย 100 เปอร์เซ็นต์ (ตารางที่ 5.26) โดยทั้งสองหลักสูตรได้แสดงเหตุผลว่า เป็นสิทธิ เสรีภาพ ของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย และเป็นการกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ประชาชนโดยให้ เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครอง ซึ่งถือว่าการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยด้วย

เกี่ยวกับการสอนประชาชนให้เรียนรู้ประชาธิปไตย โดยการเลือกตัวแทน ในระดับต่างๆ ตามโครงสร้างการปกครอง เพื่อทำหน้าที่ในการบริหารหมู่บ้านนั้น ทั้งสองหลักสูตรได้แสดงความเห็นด้วย 100 เปอร์เซ็นต์ (ตารางที่ 5.27) โดยทั้งสองหลักสูตรได้แสดงเหตุผลว่าเป็นการฝึกให้ประชาชนได้เข้าใจบทบาทหน้าที่ สิทธิ และการ เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง เพื่อจะได้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตในการที่จะอยู่ร่วมกันในระบอบประชาธิปไตย

สำหรับการใช้เหตุผลในการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชนนั้นเป็นไปตามความเชื่อถือ ความศรัทธา ที่มีต่อนโยบายของพรรคการเมือง ซึ่งทั้งสองหลักสูตรได้แสดงความไม่เห็นด้วย (ตารางที่ 5.28) โดยทั้งสองหลักสูตรได้แสดงเหตุผลในทำนองเดียวกันว่าเป็นการเลือกตัวบุคคลมากกว่าเลือกตามหัวคะแนน พรรคพวก ญาติ เงิน ผลประโยชน์ตอบแทน ทั้งนี้เพราะประชาชนไม่รู้จัก และไม่เข้าใจในนโยบายพรรคการเมือง

จากผลการศึกษา พอจะกล่าวได้ว่า แนวความคิดของผู้เข้ารับการศึกษาอบรม หลักสูตรนาอ่าเกอ รุ่นที่ 33 และหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 28 เอื้ออำนวยต่อวิถีชีวิตประชาธิปไตย และเมื่อเปรียบเทียบกันแล้วไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งในด้านการยอมรับการพัฒนาตนเอง สิทธิและเสรีภาพของการเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครอง การสอนและการเรียนรู้ประชาธิปไตย ตลอดจนการใช้เหตุผลในการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง อย่างไรก็ตามเหตุผลที่ทั้งสองหลักสูตรได้แสดงนั้น สามารถส่งผลสะท้อนถึงความรู้สึก และสภาพความจริงที่เกิดขึ้นในสังคม

3.3 แนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองที่จะเอื้ออำนวยต่อการระดมทุนการประชาธิปไตย และการเปรียบเทียบ

แนวความคิดในเรื่องการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ถ้าประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ส.ส. เป็นจำนวนมาก ถือว่าประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตย และการกระจายอำนาจการปกครอง ซึ่งทั้งสองหลักสูตรได้แสดงความไม่เห็นด้วยมากกว่าเห็นด้วย (ตารางที่ 5.29) โดยได้แสดงเหตุผลในทำนองเดียวกัน การที่ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นจำนวนมากนั้นไม่ได้หมายความว่าประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยและการกระจายอำนาจ ทั้งยังขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ คือ อิทธิพลส่วนตัวของผู้สมัคร ด้านการเงิน ญาติ หิวคะแนน ผู้นำ ความสนใจของประชาชน การประชาสัมพันธ์ การซื้อขายเสียงและไม่ควรวัดประชาธิปไตยจากจำนวนของผู้ไปใช้สิทธิ ตัวอย่างเช่น ประชาชนในกรุงเทพฯ เป็นต้น แต่ต้องดูที่การมีวินัยของประชาชน การใช้สิทธิด้วยความรับผิดชอบ การทำหน้าที่ของผู้แทนและการตรวจติดตามผู้แทนของตนเองมากขึ้นน้อยเพียงใด ส่วนผู้ที่แสดงความเห็นด้วยได้แสดงเหตุผลว่า เป็นดัชนีชี้ให้เห็นระดับความเป็นประชาธิปไตยในเขตการเลือกตั้งได้ระดับหนึ่งและเป็นการวัดการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย

ในเรื่องระบบการปกครอง และการกระจายอำนาจว่าการปกครองส่วนภูมิภาคของไทย ไม่เอื้ออำนวยต่อการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย และการกระจายอำนาจ ทั้งสองหลักสูตรได้แสดงความไม่เห็นด้วย โดยได้แสดงเหตุผลในทำนองเดียวกันว่า การปกครองส่วนภูมิภาคของไทยสามารถที่จะส่งเสริมสนับสนุน และเป็นพี่เลี้ยงให้กับการปกครองส่วนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ส่วนเรื่องอำนาจต่าง ๆ นั้นขึ้นอยู่กับรัฐบาลจะมอบให้มากขึ้นน้อยเพียงใด ส่วนผู้ที่เห็นด้วยของทั้งสองหลักสูตรได้แสดงเหตุผลเกี่ยวกับระเบียบกฎหมายต่างๆ ยังเป็นการรวมศูนย์อำนาจ ทำให้ไม่คล่องตัวในการพัฒนาและบริหารงาน ขาดความเป็นอิสระ อีกทั้งข้าราชการยังใช้อำนาจ ใช้ระบบเจ้าขุนมูลนาย ไม่มีความจริงใจต่อประชาชน มุ่งหาผลประโยชน์และความก้าวหน้าของตนเองเท่านั้น

เกี่ยวกับความเสมอภาคในอำนาจหน้าที่ของรัฐนั้น ทั้งสองหลักสูตรได้แสดงให้เห็นด้วยกับการที่รัฐจะต้องเข้าไปจัดการดูแลประชาชนที่ยังยากจน และด้อยโอกาส เพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีโอกาสเท่าเทียมกัน และไม่ถูกเอาเปรียบ โดยได้แสดงเหตุผลในทำนองเดียวกันว่า เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องเข้าไปดูแล ค้ำครองผู้ที่ยากจน และด้อยโอกาสมิให้ถูกเอาเปรียบ เพื่อที่จะให้คนจนสามารถดำรงชีพอยู่ได้ในสังคม และรัฐบาลเป็นผู้ประสานประโยชน์ ให้ความสำคัญในด้านนี้เป็นอันดับหนึ่ง

ในเรื่องของการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของชาติ โดยอาศัยกระบวนการทางรัฐสภานั้น ทั้งสองหลักสูตรได้แสดงให้เห็นด้วยมากกว่าไม่เห็นด้วย โดยได้แสดงเหตุผลในทำนองเดียวกันว่าเป็นไปตามกติกาประชาธิปไตย ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นระบบการปกครองที่ดีที่สุด สามารถตรวจสอบซึ่งกันและกันได้ทั้งฝ่ายค้าน และฝ่ายรัฐบาล และยังเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวางและเป็นระบบ ส่วนผู้ที่ไม่เห็นด้วยได้แสดงเหตุผลว่า การแก้ไขปัญหาโดยกระบวนการทางรัฐสภานั้น เป็นวิธีการหนึ่งเท่านั้น และไม่ใช่อันที่รัฐสภาเพียงที่เดียวเท่านั้น แต่ยังมีวิธีการอื่นๆ และองค์ประกอบทางสังคมอีกมากในการที่จะแก้ไขปัญหา

จากผลการศึกษา พอจะกล่าวได้ว่าแนวความคิดของผู้เข้ารับการศึกษาอบรมหลักสูตรนายอำเภอ รุ่นที่ 33 และหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 28 เอื้ออำนวยต่อกระบวนการประชาธิปไตย และเมื่อเปรียบเทียบกันแล้ว เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งในด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนระบบการปกครองและการกระจายอำนาจตามระบอบประชาธิปไตย การจัดความเสมอภาคในอำนาจหน้าที่ของรัฐ และการแก้ไขปัญหาโดยอาศัยกระบวนการทางรัฐสภา อย่างไรก็ตามการแสดงผลต่างๆ ที่ออกมาของทั้งสองหลักสูตรนั้น ถึงแม้ว่าจะมีส่วนที่แตกต่างกัน แต่ก็อยู่ในจุดมุ่งหมายเดียวกัน ต่างกันที่มุมมองในสภาพปัญหานั้นๆ

4. ความสัมพันธ์สภาพภูมิหลังของตัวแปรต่างๆ ที่มีผลต่อแนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมือง

4.1 ความสัมพันธ์สภาพภูมิหลังของอายุตัว ที่มีผลต่อแนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมือง และการเปรียบเทียบ

ความสัมพันธ์ระหว่างอายุตัวของผู้เข้ารับการศึกษาอบรมทั้งสองหลักสูตร กับความเสมอภาคตามแนวความคิดเกี่ยวกับการสนับสนุนเรียกร้องสิทธิต่างๆ ของสตรีให้ทัดเทียมกันกับบุรุษนั้น พบว่าทั้งสองหลักสูตรมีแนวความคิดไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือผู้เข้ารับการศึกษาอบรมที่มีอายุน้อย จะมีแนวความคิดเห็นด้วยมากกว่าผู้ที่มีอายุมาก (ตารางที่ 5.33)

ความสัมพันธ์ระหว่างอายุตัวของผู้เข้ารับการศึกษาอบรมทั้งสองหลักสูตร กับความมีเหตุผลตามแนวความคิดเกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้ข้าราชการประจำเข้ามามีบทบาททางการเมือง เนื่องจากสถาบันทางการเมืองยังไม่เข้มแข็งพอ นั้น พบว่าทั้งสองหลักสูตรมีแนวความคิดไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ผู้เข้ารับการศึกษาอบรมที่มีอายุน้อยจะมีแนวความคิดเห็นด้วย มากกว่าผู้ที่มีอายุมาก (ตารางที่ 5.34)

ความสัมพันธ์ระหว่างอายุตัวของผู้เข้ารับการศึกษาอบรมทั้งสองหลักสูตรกับการยอมรับความเปลี่ยนแปลง ตามแนวความคิดเกี่ยวกับการปรับปรุงและลดขั้นตอนในการปฏิบัติราชการ เพื่ออำนวยความสะดวกและเป็นการประหยัดนั้น พบว่าทั้งสองหลักสูตรมีแนวความคิดไปในทิศทางเดียวกันทั้งผู้ที่มีอายุน้อยและอายุตัวมากเหมือนกันหมด (ตารางที่ 5.35)

ความสัมพันธ์ระหว่างอายุตัวของผู้เข้ารับการศึกษาอบรมทั้งสองหลักสูตรกับการใช้อำนาจหรือนิยามอำนาจตามแนวความคิดเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาการเดินขบวนเพื่อเรียกร้องขอความเป็นธรรม โดยวิธีการสกัดยั้งเพื่อสลายมวลชนนั้น พบว่าหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 28 ผู้ที่มีอายุน้อยจะแสดงความไม่เห็นด้วยมากกว่าผู้ที่มีอายุตัวมาก เมื่อเปรียบเทียบกับหลักสูตรนายอำเภอ รุ่นที่ 33 ในช่วงอายุตัวระหว่าง 35-39 ปี และ 40-44 ปี จะแสดงความเห็นด้วยมากกว่าไม่เห็นด้วย ส่วนในช่วงอายุตัวระหว่าง 45-49 ปี และ 50-54 ปี เป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีความแตกต่างกันเป็นส่วนน้อย กับหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 28 (ตารางที่ 5.36)

จากผลการศึกษา แสดงว่าอายุตัวไม่มีผลทำให้แนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองของผู้เข้ารับการศึกษาอบรมหลักสูตรนายอำเภอ รุ่นที่ 33 และหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 28 แตกต่างกัน ทั้งในด้านความเสมอภาค ความมีเหตุผล การยอมรับความเปลี่ยนแปลง และการใช้อำนาจหรือนิยามอำนาจ

4.2 ความสัมพันธ์สภาพภูมิหลังของข้าราชการ ที่มีผลต่อแนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองและการเปรียบเทียบ

ความสัมพันธ์ระหว่างอายุราชการของผู้เข้ารับการศึกษาอบรมทั้งสองหลักสูตรกับความเสมอภาคตามแนวความคิดเกี่ยวกับโอกาสการได้รับพิจารณาความดี ความชอบ ระหว่างการสนองตอบตามนโยบายผู้บังคับบัญชา กับการปฏิบัติงานประจำที่มีความเสี่ยงต่อหน้าที่และความมั่นคงของประเทศนั้น พบว่าทั้งสองหลักสูตรมีแนวความคิดไปในทิศทางเดียวของทุกช่วงอายุราชการ คือแสดงความเห็นด้วยมากกว่าไม่เห็นด้วยแต่อยู่ในอัตราใกล้เคียงกัน แต่ช่วงอายุราชการระหว่าง 16-20 ปี ของหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 28 แสดงความเห็นด้วยมากถึงร้อยละ 90 (ตารางที่ 5.37)

ความสัมพันธ์ระหว่างอายุราชการของผู้เข้ารับการศึกษาอบรมทั้งสองหลักสูตร กับความมีเหตุผลเกี่ยวกับการเสนอความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชา และอำนาจการตัดสินใจของผู้บังคับบัญชา พบว่าทั้งสองหลักสูตรมีแนวความคิดไปในทิศทางเดียวกัน แต่หลักสูตรนายอำเภอ รุ่นที่ 33 แสดงความเห็นด้วยมากถึงร้อยละ 80 ขึ้นไป ส่วนหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 28 ผู้ที่มีอายุราชการน้อยจะแสดงไม่เห็นด้วยน้อยกว่าผู้ที่มีอายุราชการมาก (ตารางที่ 5.38)

ความสัมพันธ์ระหว่างอายุราชการของผู้เข้ารับการศึกษาอบรมทั้งสองหลักสูตรกับการยอมรับความเปลี่ยนแปลงตามแนวความคิดเกี่ยวกับบุคคลเมื่อเข้าสู่อาชีพราชการ แนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองจะเปลี่ยนแปลงไปและจะเกิดขึ้นได้ยากนั้น พบว่าทั้งสองหลักสูตรมีแนวความคิดไปในทิศทางเดียวกันคือ ไม่เห็นด้วยมากกว่าเห็นด้วยของทุกช่วงอายุราชการ และอยู่ในอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกัน แต่ช่วงอายุราชการระหว่าง 21-25 ปี ของหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 28 แสดงความเห็นด้วยมากกว่าไม่เห็นด้วย ในอัตราส่วนที่ใกล้เคียงเช่นเดียวกัน (ตารางที่ 5.39)

ความสัมพันธ์ระหว่างอายุราชการของผู้เข้ารับการศึกษาอบรมทั้งสองหลักสูตรกับการใช้อำนาจหรือนิยามอำนาจ ตามแนวความคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานใดๆ ก็ตาม นายอำเภอจะต้องเป็นผู้ตัดสินใจสั่งการมอบหมายภารกิจไปปฏิบัตินั้น พบว่าหลักสูตรนายอำเภอ รุ่นที่ 33 ช่วงอายุราชการระหว่าง 11-15 ปี และ 21-25 ปี แสดงความเห็นด้วยมากกว่าเห็นด้วย และอยู่ในอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกัน แต่ช่วงอายุราชการ

การระหว่าง 16-20 ปี และ 26-30 ปี แสดงความเห็นด้วยมากกว่าไม่เห็นด้วย ส่วนหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 28 แสดงความเห็นด้วยมากกว่าไม่เห็นด้วย และมีแนวโน้มว่าผู้ที่มีอายุราชการน้อยจะแสดงความไม่เห็นด้วยมากกว่าผู้ที่มีอายุราชการมาก (ตารางที่ 5.40)

จากผลการศึกษา แสดงว่าอายุราชการไม่มีผลทำให้แนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองของผู้เข้ารับการศึกษอบรมหลักสูตรนายอำเภอ รุ่นที่ 33 และหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 28 แตกต่างกัน ทั้งในด้านความเสมอภาค ความมีเหตุผล การยอมรับความเปลี่ยนแปลง และการใช้อำนาจหรือนิยามอำนาจ ส่วนแนวความคิดที่แสดงออกมาแตกต่างกันในอัตราส่วนที่ใกล้เคียงในด้านการยอมรับความเปลี่ยนแปลง และการใช้อำนาจของบางช่วงอายุราชการนั้น ไม่ส่งผลทำให้แนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองเปลี่ยนแปลงไป

4.3 ความสัมพันธ์สภาพภูมิหลังของระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ที่มีผลต่อแนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมือง และการเปรียบเทียบ

ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาการดำรงตำแหน่งของผู้เข้ารับการศึกษอบรมทั้งสองหลักสูตรกับความเสมอภาคตามแนวความคิดเกี่ยวกับการเสนอความคิดเห็น หรือการคัดค้านข้อโต้แย้งต่างๆ ในที่ประชุม นั้น พบว่าทั้งสองหลักสูตรมีแนวความคิดไปในทิศทางเดียวกัน คือ แสดงความเห็นด้วย (ตารางที่ 5.41)

ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาการดำรงตำแหน่งของผู้เข้ารับการศึกษอบรมทั้งสองหลักสูตรกับความมีเหตุผลตามแนวความคิดเกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้ เอกชนเข้ามาดำเนินงานบริการสาธารณะบางอย่างของรัฐ เช่น การเก็บขยะ การทำความสะอาด การอยู่เวรยามฯ นั้น พบว่าทั้งสองหลักสูตรมีแนวความคิดไปในทิศทางเดียวกัน คือ แสดงความเห็นด้วย (ตารางที่ 5.42)

ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาการดำรงตำแหน่งของผู้เข้ารับการศึกษอบรมทั้งสองหลักสูตรกับการยอมรับความเปลี่ยนแปลง ตามแนวความคิดเกี่ยวกับการกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่น โดยลดบทบาทการปกครองส่วนภูมิภาค ด้วยเหตุผลว่าประชาชนมีความรู้ มีความเข้าใจเกี่ยวกับการกระจายอำนาจและการปกครองตนเองนั้น

พบว่าทั้งสองหลักมีแนวความคิดไปในทิศทางเดียวกัน คือ หลักสูตรนายอำเภอ รุ่นที่ 33 แสดงความไม่เห็นด้วยมากกว่าเห็นด้วย ส่วนหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 28 แสดงความไม่เห็นด้วย (ตารางที่ 5.43)

ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาการดำรงตำแหน่งของผู้เข้ารับการศึกษาอบรมทั้งสองหลักสูตรกับการใช้อำนาจหรือนิยามอำนาจ ตามแนวความคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ผู้ที่ได้รับมอบหมายจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบและมีอำนาจการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหา นั้น พบว่าทั้งสองหลักสูตรมีแนวความคิดไปในทิศทางเดียวกัน คือแสดงความเห็นด้วยมากกว่าไม่เห็นด้วย (ตารางที่ 5.44)

จากผลการศึกษา แสดงว่าระยะเวลาการดำรงตำแหน่งไม่มีผลทำให้แนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองของผู้เข้ารับการศึกษาอบรมหลักสูตรนายอำเภอ รุ่นที่ 33 และหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 28 แตกต่างกันในด้านความเสมอภาค ความมีเหตุผล การยอมรับความเปลี่ยนแปลง และการใช้อำนาจหรือนิยามอำนาจ

4.4 ความสัมพันธ์สภาพภูมิหลังของการศึกษา ที่มีผลต่อแนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองที่จะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประชาธิปไตย และการเปรียบเทียบ

ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษา ของผู้เข้ารับการศึกษาอบรมทั้งสองหลักสูตรกับการพัฒนาหลักการเมืองประชาธิปไตย ตามแนวความคิดเกี่ยวกับการแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในระบอบการเมือง โดยใช้เหตุผลนั้น พบว่าทั้งสองหลักสูตรมีแนวความคิดไปในทิศทางเดียวกัน คือ แสดงความเห็นด้วย (ตารางที่ 5.45)

ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาของผู้เข้ารับการศึกษาอบรมทั้งสองหลักสูตร กับการพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตย ตามแนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพที่จะดำเนินการปกครองตนเองได้โดยเข้าไปมีส่วนร่วมการปกครองในหน่วยการปกครองท้องถิ่นทุกรูปแบบนั้น พบว่าทั้งสองหลักสูตรมีแนวความคิดไปในทิศทางเดียวกันคือ แสดงความเห็นด้วย (ตารางที่ 5.46)

ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาของผู้เข้ารับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นกับการพัฒนากระบวนการประชาธิปไตย ตามแนวความคิดเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาต่างๆของชาติ โดยอาศัยกระบวนการทางรัฐสภานั้น พบว่าทั้งสองหลักสูตรมีแนวความคิดไปในทิศทางเดียวกัน คือ แสดงความเห็นด้วย มากกว่าไม่เห็นด้วย (ตารางที่ 5.47)

จากผลการศึกษา แสดงว่าระดับการศึกษาไม่มีผลทำให้แนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองของผู้เข้ารับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นอายุ 13 และหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 28 แตกต่างกัน ทั้งในด้านหลักการประชาธิปไตย วิธีชีวิตประชาธิปไตย และกระบวนการประชาธิปไตย

การพิสูจน์สมมติฐาน

จากการศึกษาแนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองแบบเสรีนิยมของผู้เข้ารับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นอายุ 13 และหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 28 ด้านความเสมอภาค ความมีเหตุผล การยอมรับความเปลี่ยนแปลง และการใช้อำนาจหรือนิยามอำนาจ เมื่อเปรียบเทียบกันแล้วปรากฏว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกันไม่แตกต่างกัน และเมื่อเปรียบเทียบแนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองที่จะเอื้ออำนวยต่อหลักการ วิธีชีวิต และกระบวนการประชาธิปไตย ของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น อายุ 13 และหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 28 ก็เป็นไปในทิศทางเดียวกันไม่แตกต่างกัน

การศึกษาความสัมพันธ์สภาพภูมิหลังของตัวแปรด้านการศึกษา อายุตัว อายุราชการ และระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง ที่มีผลต่อแนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองแบบเสรีนิยม ของผู้เข้ารับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นอายุ 13 และหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 28 ปรากฏว่าสภาพภูมิหลังของตัวแปรต่างๆ ไม่มีความสัมพันธ์ และไม่ส่งผลต่อแนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองของผู้เข้ารับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นทั้งสองหลักสูตร

ผลสรุปจากการศึกษาแนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองแบบเสรีนิยมด้านความเสมอภาค ความมีเหตุผล การยอมรับความเปลี่ยนแปลง และการใช้อำนาจหรือนิยามอำนาจ ที่จะเอื้ออำนวยต่อหลักการ วิธีชีวิต และกระบวนการประชาธิปไตย ของผู้เข้ารับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น อายุ 13

เปรียบเทียบกับผู้เข้ารับการศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับสูง รุ่นที่ 28 ตลอดจนศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ สภาพภูมิหลังของตัวแปรด้านการศึกษา อายุตัว อายุราชการ และระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งที่มีต่อแนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองของทั้งสองหลักสูตร ปรากฏว่าไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา และวิเคราะห์ถึงแนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมือง แบบเสรีนิยม ด้านความเสมอภาค ความมีเหตุผล การยอมรับความเปลี่ยนแปลง และการใช้อำนาจหรืออำนาจนิยม ที่จะเอื้ออำนวยต่อหลักการ วิถีชีวิต และกระบวนการประชาธิปไตย ของผู้เข้ารับการศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับสูง รุ่นที่ 33 และหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 28 ได้พบแนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมือง ตลอดจนเหตุผลที่ผู้เข้ารับการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้แสดงความคิดเห็นไว้ทั้งในด้านรูปแบบทางวิชาการรูปแบบการปฏิบัติ รวมทั้งประสบการณ์การทำงานที่ได้รับ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างยิ่ง จากข้อมูลและเหตุผลดังกล่าว ผู้ศึกษามีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. การศึกษาและการยอมรับกระแสความเปลี่ยนแปลงตามการจัดระเบียบใหม่ของโลก (new world order) ในปัจจุบันนี้โลกได้เจริญก้าวหน้าไปอย่างมากทุกคนจะต้องทราบถึงความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง จะมีความเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาไม่ได้หยุดนิ่ง ลักษณะของการประกอบอาชีพของประชาชนคนไทยก็จะเปลี่ยนไปจากเดิมประกอบอาชีพเกษตรกรรม ก็จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบอุตสาหกรรม อาจจะเป็นอุตสาหกรรมแปรรูป หรืออุตสาหกรรมบริการ เป็นต้น ในทางสังคมที่ดี จะเริ่มเรียนรู้ในการปฏิเสธในสิ่งที่ไม่พอใจ เริ่มรวมกลุ่มเพื่อแสดงออกถึงการรักษาสีต

รักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม และรวมไปถึงผลประโยชน์เพื่อส่วนรวม ในเรื่องของการเมือง ประชาชนเริ่มเรียกร้องการมีส่วนร่วมในการปกครอง เรียกร้องให้กระจายอำนาจ เหตุการณ์ต่างๆ เหล่านี้เป็นไปตามกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลก ซึ่งมีเรื่องที่สำคัญๆ ดังต่อไปนี้

1.1 เรื่องประชาธิปไตย (democracy) ได้มีกระแสเรียกร้องความเป็นประชาธิปไตยกันทั่วโลก ในฐานะที่ประเทศไทยมีระบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย จึงจำเป็นที่ข้าราชการผู้ซึ่งเป็นกลไกของรัฐจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจระบบการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง เพื่อที่จะได้นำความรู้ดังกล่าวไปเผยแพร่ สู่ประชาชนได้อย่างถูกต้องและเป็นระบบ

1.2 เรื่องสิทธิมนุษยชน (human rights) ที่ทั่วโลกได้ตื่นตัวเรียกร้องความเสมอภาค ความเท่าเทียมกันในบทบาทและสิทธิสตรี ได้มีกลุ่มสตรีในแต่ละประเทศทั่วโลก รวมทั้งองค์กรต่างๆ ของภาคเอกชน (NGO.) ได้เคลื่อนไหวเรียกร้องเพื่อให้เกิดความเสมอภาค และเท่าเทียมกัน ฉะนั้นข้าราชการฝ่ายปกครองทุกคนจะต้องติดตามตื่นตัว และก้าวให้ทันตามสถานการณ์ที่กำลังเปลี่ยนแปลง

1.3 เรื่องการค้าเสรี (world trade) ที่ทุกภูมิภาคของโลกจะติดต่อกันการค้าโดยเสรีเสมือนว่ามีตลาดการค้าเดียวคือตลาดโลก เมื่อความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจเติบโตขึ้น ความต้องการตอบสนองจากภาคเอกชนมีมากขึ้น ความต้องการทางโครงสร้างพื้นฐานมากขึ้น (infrastructure) ข้าราชการฝ่ายปกครองทุกคนจะต้องตื่นตัว และปรับปรุงระบบการทำงาน การให้บริการต่างๆ ของรัฐ ด้วยความรวดเร็ว ถูกต้อง เพื่อตอบสนองความต้องการของภาคเอกชน และองค์กรต่างๆ อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

1.4 เรื่องสิ่งแวดล้อม (environment) ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เป็นปัญหาสำคัญที่นับวันจะเพิ่มความรุนแรงมากขึ้น และมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนเป็นอย่างมาก ทั่วโลกได้เรียกร้องให้ร่วมกันรณรงค์ในเรื่องการอนุรักษ์และบำรุงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประเทศไทย เราก็ได้ให้ความสำคัญต่อปัญหานี้ ดังจะเห็นได้จากรัฐบาลได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการป้องกัน

และแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ชัดเจน มิฉะนั้นจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และความเป็นอยู่ของประชาชน ข้าราชการฝ่ายปกครองทุกคนซึ่งมีหน้าที่บำบัดทุกข์ บำรุงสุขประชาชน จะต้องตระหนักและให้ความสำคัญแก่ปัญหานี้ และต้องปลูกฝังจิตสำนึกประชาชนให้มีส่วนร่วม รับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ ในพื้นที่รับผิดชอบ

1.5 เรื่องเทคโนโลยี (technology) ปัจจุบันนี้โลกได้วิวัฒนาการเจริญก้าวหน้าไปมาก และเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าเป็นยุคของข้อมูล ข่าวสาร ระบบสารสนเทศ (management information system) ได้ถูกต้องนำมาใช้เพื่อประกอบการตัดสินใจของนักบริหาร พร้อมด้วยอุปกรณ์เครื่องใช้ที่ทันสมัย (office-automation) ด้วยวิวัฒนาการทางเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า จึงทำให้ดูเหมือนว่าโลกเราทุกวันนี้ได้กลาย สามารถเดินทางติดต่อกันทั่วโลกได้ ในระยะเวลาเพียงไม่กี่ชั่วโมงหรือที่เรียกกันว่าเข้าสู่ยุคของโลกาภิวัตน์ (globalization) การติดตามและก้าวให้ทันต่อวิวัฒนาการที่ก้าวหน้าสู่ความทันสมัย (modernization) นี้จึงเป็นสิ่งจำเป็น และต้องเรียนรู้อย่างยิ่งสำหรับข้าราชการฝ่ายปกครอง เพื่อปรับตัวให้ทันสมัยอยู่เสมอ

2. การเสริมสร้าง และการพัฒนาความเป็นสถาบัน (institutionalization) ข้าราชการ ฝ่ายปกครองทุกคนจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ ในหลักเกณฑ์ของการพัฒนาองค์กรต่างๆ ให้มี ความเป็นสถาบันมากยิ่งขึ้น เช่น สถาบันทางการเมือง สถาบันทางการปกครอง สถาบันข้าราชการ เป็นต้น โดยหน้าที่แล้วข้าราชการฝ่ายปกครองจะมีหน้าที่เป็นผู้นำ และคอยกระตุ้นเตือนให้ประชาชนได้เกิดความสนใจ และเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะในการสร้างความเป็นสถาบันทางการเมือง (political-institutionalization) ให้เกิดขึ้นกับองค์กรทางการเมือง เช่น รัฐบาล พรรคการเมือง การเลือกตั้งใน ระบอบประชาธิปไตย ได้มีความชอบธรรมเป็นที่ยอมรับในบทบาทและหน้าที่ และเป็นเครื่องมือที่ดีของประชาชน ในการแก้ไข ปัญหา และอุปสรรคของส่วนรวมได้เมื่อสถาบันต่างๆ มีความเข้มแข็งพอ การดำเนินงานทาง การเมืองในระบอบประชาธิปไตย ก็จะมี ความเข้มแข็งตามไปด้วย พร้อมทั้งจะเผชิญกับปัญหาและสภาพแวดล้อม ทางการเมือง จะทำให้เป็นสถาบันหลักในการช่วยรักษาเสถียรภาพ ทางการเมืองได้

3. การปรับปรุงระบบราชการเพื่อการบริการประชาชน โดยที่ข้าราชการฝ่ายปกครองเป็นหน่วยงานที่จะอำนวยความสะดวกและให้บริการประชาชนด้านต่างๆในชีวิตประจำวัน แต่การที่กลไกสำคัญของรัฐบาลจะนำเอานโยบายของรัฐไปปฏิบัติหรือจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ที่มีคุณค่าให้กับสังคมอย่างมีประสิทธิภาพนั้นขึ้นอยู่กับ ระบบราชการ สภาพโดยทั่วไปในสายตาประชาชนพบว่า การปฏิบัติราชการเพื่อให้บริการประชาชนของหน่วยงานของรัฐนั้น ขาดประสิทธิภาพ ปฏิบัติงานผิดพลาดซ้ำ เจ้ากฏเจ้าระเบียบ เล่นพรรคเล่นพวก และเต็มไปด้วยขบวนการฉ้อราษฎร์บังหลวง ซึ่งทำให้ประชาชนขาดศรัทธาขาดความเชื่อถือในระบบราชการสมควรที่จะต้องมีการปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ระบบราชการมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานเพื่อสนองต่อความต้องการรับบริการจากประชาชนได้

3.1 การปรับปรุงองค์กร ระบบราชการไทยมีโครงสร้างใหญ่โต ขอบข่ายงานไม่ชัดเจน มีการซ้ำซ้อน ลื่นเปื้อนและขาดการประสานงานในระหว่างหน่วยราชการด้วยกัน ฉะนั้นสภาพการณ์ดังกล่าวจะต้องได้รับการแก้ไขเพื่อมุ่งประสิทธิภาพต่อการตอบสนองความต้องการของประชาชน ส่งเสริมความคล่องตัวในระบบการจัดองค์การ โดยปรับโครงสร้างขององค์การ กำลังคนให้เหมาะสมกับภารกิจ การปรับสัดส่วนของจำนวนราชการ ลูกจ้างจะต้องไม่เพิ่มจำนวน ปฏิรูปโครงสร้างของทุกหน่วยราชการให้เหมาะสม เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ

3.2 การปรับปรุงตัวข้าราชการ ซึ่งถือว่าเป็นตัวจักรสำคัญในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง จะต้องได้รับการพัฒนาทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะคุณิ ภาวะผู้นำรวมทั้งการสร้างจิตสำนึกของตัวข้าราชการเองด้วย เพื่อประสิทธิภาพและเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้ปรากฏต่อสายตาประชาชน ฉะนั้นโครงสร้างของระบบราชการเองจะต้องเปิดกว้างยอมรับวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาดำเนินการเพื่อมุ่งประสิทธิภาพ และการให้บริการต่อสังคมและชุมชน

ฉะนั้น ถ้าองค์กรและตัวข้าราชการได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว เสถียรภาพทางการเมืองจะเกิดขึ้น ประชาชนได้รับการอย่างทั่วถึง ได้รับการจัดสรรทรัพยากร และสิ่งที่มีคุณค่าของสังคมอย่างเป็นธรรม ความเชื่อถือ ความศรัทธาก็จะตามมา

4. การสร้างจิตสำนึก และทัศนคติที่ดีให้เกิดขึ้นกับข้าราชการและประชาชนเพราะในระบบสังคมประชาธิปไตย แม้ว่าข้าราชการและประชาชนจะมีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ แต่การปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดผลสำเร็จและได้รับความพึงพอใจได้นั้น ขึ้นอยู่กับการมีจิตสำนึกและทัศนคติในการปฏิบัติงานของข้าราชการ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงของโลก จึงควรเสริมสร้างจิตสำนึกและทัศนคติให้เกิดขึ้น ดังนี้

4.1 การสร้างจิตสำนึก และทัศนคติของผู้บริหารและข้าราชการในด้านการให้บริการประชาชน จะต้องมุ่งประโยชน์ของประชาชนผู้รับบริการ ทั้งผู้มาติดต่อขอรับบริการและผู้ที่อยู่ในข่ายที่จะได้รับบริการเป็นสำคัญ ซึ่งข้าราชการฝ่ายปกครองจะต้องถือว่าเป็นหน้าที่ที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และครอบคลุมอย่างทั่วถึง ด้วยความรวดเร็วในการให้บริการเพื่อให้ทันต่อสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และสามารถแข่งขันกับสังคมอื่นๆ ได้อย่างถูกต้อง เสมอภาคและเป็นธรรม รวมทั้งความสุภาพอ่อนน้อมต่อประชาชนผู้มาติดต่อขอรับบริการ อันจะส่งผลให้การสื่อสารทำความเข้าใจระหว่างกันเป็นไปได้อย่างยิ่งขึ้น ความสุภาพอ่อนน้อมในการให้บริการนั้นจะเกิดขึ้นได้ก็โดยการพัฒนาทัศนคติของข้าราชการให้เข้าใจว่า ตนมีหน้าที่ในการให้บริการและเป็นหน้าที่ที่มีความสำคัญ รวมทั้งความรู้สึกเคารพในสิทธิและศักดิ์ศรีของผู้มาติดต่อขอรับบริการ ซึ่งจะเป็นแนวทางนำไปสู่ความรัก ความศรัทธาต่อประชาชนด้วย

4.2 การสร้างจิตสำนึกและทัศนคติของผู้บริหารและข้าราชการในด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น จะต้องปรับวิธีการทำงานโดยคำนึงถึงการยอมรับของประชาชนหรือการทำงานร่วมกับประชาชน องค์กรท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชน เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นนั้นได้รับผลประโยชน์สูงสุด การร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผิดชอบเป็นส่วนหนึ่งที่จะเสริมสร้างให้การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ฉะนั้นข้าราชการฝ่ายปกครอง จึงต้องตระหนักและให้ความสำคัญต่อแนวทางปฏิบัติดังกล่าว

4.3 การสร้างจิตสำนึก และทัศนคติที่ดีต่อระบอบการเมือง และนักการเมืองในฐานะที่ข้าราชการฝ่ายปกครองได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ทั่วทุกท้องที่และเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง (change agent) ซึ่งเป็นผู้ที่มีหน้าที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย จะต้องเป็นผู้ที่เลื่อมใส

และศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย พร้อมทั้งเป็นที่เข้าใจและยอมรับตามแนวทางปฏิบัติในระบอบประชาธิปไตย การป้องกันมิให้เกิดลักษณะวงจรอุบาทว์ (The vicious circle of Thai politics) นั้นจะต้องสร้างความเป็นสถาบัน (institutionalized) ให้เกิดขึ้น อุดมการณ์และความเชื่อจะต้องเป็นที่ยอมรับร่วมกันตามระบอบประชาธิปไตย

ส่วนการมีทัศนคติที่ค่อนักการเมืองนั้น ในฐานะข้าราชการฝ่ายปกครองมีหน้าที่บำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้กับราษฎร ซึ่งเป็นเป้าหมายเดียวกันกับนักการเมืองผู้ซึ่งผ่านการเลือกตั้งเป็นตัวแทนประชาชนเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ แต่วิธีการและแนวทางการปฏิบัติต่างกัน นักการเมืองนั้นเป็นผู้กำหนดนโยบาย ส่วนข้าราชการประจำนั้น เป็นผู้นำนโยบายมาปฏิบัติ ฉะนั้นข้าราชการฝ่ายปกครองทุกคนจะต้องเป็นผู้ที่เข้าใจในวิธีการและการประสานงานระหว่างนักการเมืองกับข้าราชการประจำ

4.4 การสร้างจิตสำนึก และทัศนคติเกี่ยวกับความสำเร็จของงานข้าราชการฝ่ายปกครองจะต้องมีทัศนคติเกี่ยวกับความสำเร็จของงานตรงกันกับภาคเอกชน กล่าวคือจะต้องครบถ้วนตามกระบวนการบริหารและสิ่งหนึ่งที่ข้าราชการฝ่ายปกครองจะต้องคำนึงถึงก็คือ ผลกระทบหรือประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับ ไม่ใช่ทำงานเสร็จก็ถือว่าเป็นผลสำเร็จของงาน โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะตกถึงมือประชาชน ทั้งนี้จะต้องรวมไปถึงมิติของเวลาจะต้องเหมาะสม และสอดคล้องกับการดำเนินงานดังกล่าวด้วย

4.5 การสร้างจิตสำนึก และทัศนคติของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย การที่ประชาชนจะมีจิตสำนึก และทัศนคติ ในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง การปกครองนั้น ข้าราชการฝ่ายปกครองจะต้องเป็นผู้ปลูกฝัง และเสริมสร้างอุดมการณ์ประชาธิปไตยให้กับประชาชน โดยให้ประชาชนได้มีความเข้าใจในอำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นของประชาชน การมีเสรีภาพ การศรัทธา และการมีความเสมอภาคในชั้นพื้นฐาน การส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตยให้กับประชาชนซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิต จะต้องรู้จักมีเหตุผล มีความเคารพซึ่งกันและกัน มีความอดกลั้นรู้จักในหน้าที่และทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยนั้น ถือเป็นรากแก้วหรือฐานรากของประชาธิปไตย เพราะจะฝังอยู่ในความคิด ความเชื่อ และจะเป็นพลังผลักดันออกมาสู่การปฏิบัติ ความเชื่อในกระบวนการทางการเมืองแบบรัฐสภา

จะต้องสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นในความคิดว่าระบบรัฐสภา สามารถแก้ไขปัญหาค้างๆ ของประเทศได้ และเมื่อประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ และเลื่อมใส ศรัทธาในอุดมการณ์ประชาธิปไตย แล้วสามารถนำไปปฏิบัติในการเข้าไปมีส่วนร่วมดำเนินการทางการเมืองการปกครอง ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติอย่างสม่ำเสมอแล้ว ก็เชื่อได้แน่ๆว่าจะสามารถพัฒนาการเมืองการปกครองได้อย่างเป็นระบบตามครรลองประชาธิปไตย

5. การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของข้าราชการ และนักการเมือง ในยุคสมัยนี้ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การศึกษาและการเมืองได้พัฒนามากขึ้นทรัพยากรในพื้นที่ถูกระดมมาเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหามากขึ้นทั้งในทางที่ถูกต้อง ชอบธรรม และไม่ถูก ไม่ชอบธรรม การตอบสนองต่อความต้องการเพื่อให้ทันต่อการพัฒนาเจริญเติบโตมีมากขึ้นทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน

5.1 ภาพลักษณ์เดิมของข้าราชการฝ่ายปกครองที่กล่าวกันว่าเป็นศักดิ์นา มาเฟีย รีดโกงชาวบ้าน ไม่บริการประชาชน อยู่ใต้อิทธิพลของพ่อค้า หากินโดยการหักเปอร์เซ็นต์ค่าก่อสร้าง ภาพลักษณ์ในทางที่เลวร้ายนี้เป็นปัญหาของบ้านเมือง และเป็นปัญหาของระบบราชการ ฉะนั้นข้าราชการฝ่ายปกครองทุกคนจะต้องตระหนัก และให้ความสำคัญในการฝึกกำลังกันเข้ามาปรับปรุงตนเอง ปรับปรุงงานเพื่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีเป็นที่ศรัทธาของประชาชน โดยช่วยกันสร้างระบบของงานให้คล่องตัวเพื่อตอบสนองการให้บริการกับประชาชน สร้างทัศนคติการทำงานอย่างมีระบบครบวงจรโดยคำนึงถึงผลของงาน เป้าหมายและประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับ การรู้จักใช้ดุลยพินิจและศิลปะในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดผลสำเร็จ การรู้จักปรับตัวให้เข้าหากัน ไว้วางใจกัน โดยต้องร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผิดชอบ รวมถึงการประสานสัมพันธ์กับทุกฝ่ายทุกระดับเพื่อฝึกกำลังกันทุกฝ่ายในการแก้ไขปัญหา หรือตอบสนองต่อความต้องการรับบริการของประชาชน อันเป็นแนวทาง บำบัดทุกข์ บำรุงสุขของประชาชน ทั้งนี้ข้าราชการฝ่ายปกครองจะต้องมีและยึดมั่นในคุณธรรม เพื่อสร้างสรรรความเป็นธรรมให้กับสังคม อันจะส่งผลให้ภาพลักษณ์ของข้าราชการดีขึ้นและเป็นที่ศรัทธาของประชาชน

5.2 การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของนักการเมือง นอกจากความเป็นสัญลักษณ์และเป็นสถาบันทางการเมือง ที่มาจากการเลือกตั้ง โดยประชาชนแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาไปตามระบบการเมือง การเป็นตัวแทนประชาชนเพื่อทำหน้าที่ดูแลผลประโยชน์เพื่อส่วนรวมนั้น นักการเมืองจะต้องปฏิบัติตามกติกาของ

ประชาธิปไตย ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้ประชาชนได้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาตามอุดมการณ์ประชาธิปไตย นั่นคือ นักการเมืองจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับประชาชน จะต้องเป็นผู้สอนและปลูกฝังประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนได้ดีที่สุด ดังนั้นถ้านักการเมืองยึดมั่นในอุดมการณ์ประชาธิปไตย และประพฤติตนตามครรลองของประชาธิปไตย เช่น เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ยอมรับมติเสียงข้างมาก และเคารพสิทธิเสียงฝ่ายข้างน้อย ประพฤติปฏิบัติด้วยความถูกต้อง มีเหตุมีผล ยึดมั่นในคุณธรรมประชาชนก็จะเกิดความเลื่อมใส และศรัทธาต่อนักการเมือง แต่ถ้านักการเมืองไม่ประพฤติตนตามครรลองประชาธิปไตย ประชาชนก็จะเกิดความเบื่อหน่ายต่อระบอบประชาธิปไตย ฉะนั้นนักการเมืองจะต้องสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้เกิดขึ้นกับตัวนักการเมืองเอง โดยประพฤติตนให้อยู่ในครรลองของประชาธิปไตย และมีความเลื่อมใสในอุดมการณ์ประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

6. ความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการกับนักการเมือง สื่อมวลชนมักจะวิพากษ์วิจารณ์อยู่เสมอในเรื่องของความขัดแย้งระหว่างข้าราชการกับนักการเมือง และมักจะวิจารณ์ว่าใครผิดใครถูก หรือนักการเมืองรังแกข้าราชการ หรือข้าราชการไม่ให้ความร่วมมือกับนักการเมือง แท้ที่จริงแล้วทั้งข้าราชการและนักการเมืองต่างต้องทำหน้าที่ไปคนละด้านคนละบทบาท กล่าวคือนักการเมืองจะเป็นผู้กำหนดนโยบายแนวทางและเป้าหมาย ซึ่งเป็นเรื่องของการตัดสินใจในการกำหนดแนวทางต่างๆ ส่วนข้าราชการ จะทำหน้าที่เป็นผู้บริหารในการนำนโยบายไปปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายตามที่นักการเมืองกำหนด ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างข้าราชการกับนักการเมือง จะต้องดำเนินไปอย่างควบคู่กันเปรียบเสมือนเหรียญซึ่งมีสองด้าน ด้านหนึ่งเป็นนักการเมือง อีกด้านหนึ่งจะต้องเป็นข้าราชการ จะต้องดำเนินการต่างๆไป พร้อมกันจะแยกออกจากกันไม่ได้ ข้อสำคัญในความสัมพันธ์นี้ นักการเมืองจะปฏิบัติตนอยู่ร่วมกับข้าราชการอย่างไรโดยไม่ใช่อิทธิพลทางการเมืองเข้ามาครอบงำข้าราชการ และข้าราชการจะยอมรับอำนาจอันชอบธรรมของนักการเมืองในฐานะที่เป็นตัวแทนของประชาชนได้มากน้อยเพียงไร อย่างไรก็ตามในฐานะที่เป็นข้าราชการฝ่ายปกครองจะต้องส่งเสริมความสัมพันธ์ดังกล่าวไว้เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ และลดความขัดแย้งในองค์การอันจะส่งผลถึงความสำเร็จตามเป้าหมายและนโยบายที่กำหนดไว้

7. การเรียนรู้ประชาธิปไตยของประชาชน จากวิกฤตการณ์ทางการเมืองการปกครองที่ผ่านมา จะประสบปัญหาอยู่กับวงเวียนวงจรอุบาทว์ในทางการเมือง สาเหตุสำคัญประการหนึ่งก็คือ ความรู้ ความเข้าใจ ความเลื่อมใสศรัทธาต่ออุดมการณ์ประชาธิปไตยของประชาชน ทำอย่างไรประชาชนถึงมีจิตสำนึกต่อหลักการ กระบวนการและวิถีชีวิตประชาธิปไตยอย่างแท้จริง และสามารถนำไปใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ การที่ประชาชนจะดำเนินชีวิตประจำวันอย่างประชาธิปไตยได้นั้นขึ้นอยู่กับ การเรียนรู้จากสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันการปกครอง สถาบันทางการเมือง และสถาบันทางสื่อมวลชน ในฐานะที่ข้าราชการฝ่ายปกครองเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันการปกครองมีส่วนรับผิดชอบต่อการปกครอง ระบบประชาธิปไตย จึงต้องมีหน้าที่ให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยแก่ประชาชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นถึงคุณค่าและประโยชน์ของประชาธิปไตยต่อประชาชนรวมทั้งให้ประชาชนเห็นว่า หากประชาธิปไตยถูกบั่นทอนหรือล้มเลิกไปเมื่อไร ประชาชนไม่เพียงจะสูญเสียประโยชน์ที่ตนมีสิทธิจะได้รับเท่านั้น แต่ยังจะได้รับผลร้ายตามมาอีกมากมาย ทั้งนี้เพื่อที่จะกระตุ้นให้ประชาชนได้เห็นวาระบอบประชาธิปไตยมีคุณค่า และมีประโยชน์ต่อตนเอง รวมทั้งต้องชี้ให้เห็นว่า การกระทำต่างๆ ของประชาชนหรือของนักการเมือง อย่างเป็นการส่งเสริมประชาธิปไตย และอย่างไรเป็นการทำลายประชาธิปไตย อันเป็นสิ่งที่กระทบต่อผลประโยชน์ของประชาชนในที่สุด

8. ประสิทธิภาพและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและองค์กรภาคเอกชน (NGO) คำถามที่ข้าราชการฝ่ายปกครองในฐานะผู้ปฏิบัติได้รับอยู่เสมอ และยังไม่สามารถตอบออกมาเป็นรูปธรรมได้ ผลอย่างจริงจังได้ ก็คือ จะทำอย่างไรและใช้เวลานานเท่าใด จึงจะสามารถทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและองค์กรภาคเอกชนมีประสิทธิภาพได้ จึงเป็นสิ่งที่น่าคิด และน่าท้าทายความสามารถของผู้มีหน้าที่ดังกล่าว อย่างไรก็ตามในฐานะข้าราชการฝ่ายปกครองมีส่วนที่จะต้องเสริมสร้างประสิทธิภาพของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้วยการปลูกฝังทัศนคติ ค่านิยม ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อส่วนรวม ยึดถือความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย มีคุณธรรม และต้องให้การศึกษา ให้โอกาส ให้การเรียนรู้ทางการเมือง แก่ประชาชน องค์กรภาคเอกชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง รวมทั้งการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครองตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ระดับท้องถิ่น จนถึงระดับประเทศ เพื่อที่จะเป็นแนวในการเสริมสร้างความเป็นสถาบันทางการเมืองให้มีความมั่นคง และสร้างความรับผิดชอบร่วมกันในทางการเมือง

ลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในทางปฏิบัติหรือในเชิงพฤติกรรม ข้าราชการการฝ่ายปกครองจะต้องเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดความตื่นตัวต่อการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ด้วยความรับผิดชอบและด้วยจิตสำนึกในความเลื่อมใส ศรัทธาต่ออุดมการณ์ทางการเมืองโดยไม่ได้ถูกจ้างวานหรือถูกเกณฑ์ไปลงคะแนนเสียง ข้าราชการการฝ่ายปกครอง จะต้องมึวิธีการให้ประชาชนได้ศึกษาอย่างท่องแท้ถึงความสำคัญของการเลือกตั้งว่าเป็นอย่างไร รวมทั้งศึกษาความรู้ความเข้าใจในตัวผู้สมัคร นโยบายของผู้สมัครและพรรคการเมืองที่ผู้สมัครสังกัดอยู่พอสมควรเพื่อประกอบการตัดสินใจ

การมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน (NGO) ในการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน โดยเปิดโอกาสให้องค์กรดังกล่าวได้เข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินกิจการบางอย่างของรัฐ เพื่ออำนวยความสะดวกและเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการ โดยมุ่งเน้นการตอบสนองความต้องการของประชาชนให้มีความรวดเร็วทันต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เช่น งานเก็บขยะมูลฝอย งานรักษาความสะอาด งานรักษาความปลอดภัย งานจัดสวนสาธารณะ เป็นต้น ข้าราชการการฝ่ายปกครองจะต้องให้ความสำคัญกับภารกิจดังกล่าว เพื่อเปิดโอกาสภาคเอกชนได้เข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบ ต่อการบริการสาธารณะสนองความต้องการของชุมชนมากขึ้น

9. การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เป็นแนวทางที่ข้าราชการฝ่ายปกครองจะต้องยึดปฏิบัติเพื่อสนองตอบตามนโยบายของรัฐบาลและกระแสความต้องการของประชาชนที่ประสงค์จะมีโอกาสปกครองตนเอง ข้าราชการการฝ่ายปกครองจะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจให้ชัดเจนตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ซึ่งได้กำหนดให้การจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินของไทย แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ระเบียบบริหารราชการส่วนกลาง ระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค และระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น เป็นการกระจายอำนาจการปกครองและการบริหารบางส่วนให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาท้องถิ่นของตนเองรวมทั้งพัฒนาท้องถิ่นตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดไว้ แต่ยังคงอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาลอย่างเหมาะสม ตามทฤษฎีที่ว่าด้วยอำนาจอธิปไตยของรัฐ นอกจากนี้ข้าราชการการฝ่ายปกครองยังต้องมีหน้าที่สื่อความรู้ ความเข้าใจให้เป็นแนวทางเดียวกันในการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น โดยการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชนในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองอย่างแท้จริง ซึ่งจะเป็นรากฐานของการพัฒนาการเมืองอื่นจะนำไปสู่ความสำเร็จของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

10. การเลือกตั้งเป็นกิจกรรมที่สำคัญประการหนึ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองโดยการเลือกตัวแทนของตนเอง เข้าไปทำหน้าที่ปกครอง ในฐานะที่ข้าราชการฝ่ายปกครองเป็นผู้ที่มีหน้าที่โดยตรงเกี่ยวกับการจัดดำเนินการเลือกตั้งในทุกๆระดับ จะต้องพึงระมัดระวังเกี่ยวกับความประพฤติและการวางตัวเป็นกลาง ในทางการเมืองอย่างเคร่งครัดและไม่ปฏิบัติใดๆทั้งทางส่วนตัวและราชการอันจะเป็นคนหรือเป็นโทษแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง โดยเด็ดขาด อีกทั้งจะต้องเป็นผู้กระตุ้นให้ประชาชนได้เกิดการตื่นตัวไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ด้วยความรับผิดชอบและด้วยจิตสำนึกเลื่อมใส ศรัทธาต่ออุดมการณ์ทางการเมือง ปราศจากการซื้อขายเสียงอย่างเด็ดขาด

ความเข้าใจที่สับสนเกี่ยวกับการเลือกตั้งตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐบาลไปดำเนินการตามระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค กับการกระจายอำนาจการปกครองและการบริหารตามระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ซึ่งในขณะนี้ ได้มีกระแสเรียกร้องจากนักการเมืองทุกระดับและนักวิชาการบางกลุ่มให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด ความสับสนระหว่างตำแหน่งต่างๆ กับโครงสร้างทางการบริหารตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ที่เกิดขึ้นขณะนั้นข้าราชการฝ่ายปกครองจะต้องเป็นผู้สร้างความเข้าใจ ให้ความรู้เกี่ยวกับการปกครอง ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน และประชาธิปไตย กับการเลือกตั้งให้กับประชาชนอย่างชัดเจน เพื่อป้องกันความสับสนระหว่างการปกครองส่วนภูมิภาคกับการปกครองส่วนท้องถิ่น และป้องกันมิให้ถูกมองว่าข้าราชการฝ่ายปกครองมีทัศนคติที่หวงอำนาจ ต้องการที่จะรักษาอำนาจและสถานภาพเดิมไว้อย่างขาดเหตุผล ไม่คำนึงถึงกระแสของการเปลี่ยนแปลงของโลก

11. การพัฒนาข้าราชการฝ่ายปกครองให้มีแนวความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย นั้น เป็นภารกิจของวิทยาลัยการปกครอง จากการศึกษาครั้งนี้น่าจะพอเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางในการวางแผนการฝึกอบรมและสัมมนาทางด้านการพัฒนาแนวความคิด ที่ทัศนคติของข้าราชการฝ่ายปกครองอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ รวมทั้งเป็นแนวทางในการแสวงหาความจำเป็น (training needs) ในการฝึกอบรมด้านการเมืองการปกครอง ซึ่งจะเป็นการสะท้อนภาพรวมตามแนวความคิดของข้าราชการฝ่ายปกครอง สามารถนำมาเป็นข้อมูลและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคลากรในด้านการเมืองการปกครองของกรมการปกครองต่อไป

ข้อเสนอแนะเหล่านี้ ส่วนหนึ่งจะได้มาจากผลของการศึกษาวิจัยของผู้เข้ารับการศึกษาอบรม หลักสูตรนายอำเภอ รุ่นที่ 33 และหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ 28 แล้วบางส่วนได้มาจากการศึกษา ในหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต ที่คณาจารย์หลายท่านได้ให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องที่ผู้เข้ยนทำการศึกษา อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้ง เป็นประโยชน์และเป็นแนวทางที่ทำให้ผู้ศึกษามีความเข้าใจและประสบความสำเร็จ ในการศึกษาเป็นอย่างดี แต่ถึงอย่างไรก็ตามผู้ศึกษายังมีความเห็นว่า งานของผู้ศึกษานี้ยังเป็นเพียงจุดเริ่มต้น จุดหนึ่งที่จะมีส่วนปลุกสำนึกให้ข้าราชการฝ่ายปกครองตระหนักที่จะปฏิบัติหน้าที่ของตนในอันที่จะให้บริการ แก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมตามหลักการการบริหารราชการแผ่นดินอย่างแท้จริง ผู้ศึกษา หวังว่า จะได้มีผู้ศึกษาอื่นดำเนินการศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องต่อไป เพื่อพัฒนาให้การศึกษาในเรื่องนี้มีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น อันจะเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาการบริหารราชการในระบอบประชาธิปไตยให้มั่นคง และสามารถสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลที่เกิดขึ้นก็คือทำให้ประชาชนมีความ อยู่ดีกินดี มีความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยในชีวิตความเป็นอยู่ ผลโดยรวมก็คือความเจริญก้าวหน้าและความ มั่นคงของประเทศชาติ ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการเมืองการปกครองของทุกรัฐบาลในโลกนี้

